

О.Т. Колодяжний, Л.А. Фролова, Н.П. Макаrenchенко, О.М. Прокопенко

Дослідження лужного гідролізу хлориду кобальту

*Український хіміко-технологічний університет,
пр. Гагаріна, 8, м. Дніпропетровськ-5, 49005, Україна,
тел.: (0562) 47-46-70; факс: (0562) 47-33-16, E-mail: ugxtu@dicht.dnepropetrovsk.ua*

Досліджено систему $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ методами залишкових концентрацій Тананаєва, потенціометрії, виміру оптичної густини, виміру електропровідності. З'ясовано, що реакція взаємодії між CoCl_2 і NaOH складається з двох стадій з утворенням спочатку основної солі і потім гідроксиду. Осад Co(OH)_2 не захоплює луг з розчину. У розчинах з концентрацією 0,545 моль/л і 0,1195 моль/л утвориться основна сіль складу – $\text{Co(OH)}_{1,8}\text{Cl}_{0,2}$, в більш розведених розчинах (менш 0,1 моль/л) – $\text{Co(OH)}_{3,8}\text{Cl}_{0,05}$.

Ключові слова: гідроліз, метод залишкових концентрацій, гідроксид, основна сіль.

Стаття постуила до редакції 09.07.2003; прийнята до друку 23.12.2003.

I. Вступ

Розробка методів спрямованого синтезу зразків із задалегідь заданим складом, морфологією і структурою має велике значення при одержанні гідроксидно-оксидних матеріалів. Одним з таких методів, що дозволяють спрямовано регулювати склад гідроксидних і оксидних матеріалів, є метод співосадження [1,2]. Так, у ряді робіт [3,4,5] було показано, що оксиди, гідроксиди і металеве залізо, модифіковані чи кобальтом чи нікелем, є перспективними магнітоносіями, сорбентами, каталізаторами. У таких випадках більш перспективними методами одержання твердих розчинів заліза і кобальту є спільне осадження. Раніше в [3,6] вивчені системи $\text{FeSO}_4\text{-NaOH-H}_2\text{O}$, $\text{NiSO}_4\text{-NaOH-H}_2\text{O}$. У літературі ми не знайшли робіт, що комплексно досліджують лужний гідроліз солей кобальту. Ціль дійсної роботи – дослідження впливу умов синтезу на склад з'єднань, що утворюються. Тому що склад гідроксидів залежить від кількості лугу, що додається, аніона солі, що осаджується, швидкості осадження і т.д. Тому в залежності від умов синтезу можливе одержання невизначених по складу продуктів реакції.

II. Зразки та техніка експерименту

У даній роботі досліджувався процес осадження гідроксиду кобальту з розчинів хлориду кобальту їдким натром. Дослідження проводилися з використанням методики фізико-хімічного аналізу з застосуванням методів: залишкових концентрацій

І.В. Тананаєва, виміру рН, виміру оптичної густини й електропровідності.

При роботі з методу залишкових концентрацій використовувалася методика, приведена в [7]. До постійної кількості хлориду кобальту додавалися змінні кількості води і титрованого розчину гідроксиду натрію так, щоб загальний обсяг складав 40 мл. Суміш безупинно перемішувалася в термостаті при $20 \pm 1^\circ\text{C}$. Потім розчин фільтрувався через сухий фільтр. Перші порції фільтрату відкидалися, а в наступній аліквотній частині розчину визначалася кількість кобальту фотоколориметричним способом за допомогою нітрузо-Р-солі чи комплексометрично (у залежності від вмісту кобальту), кількість OH^- груп по метиловому оранжевому. Потенціометричне титрування проводилося на рН-метрі-мілівольтметрі рН-150. Як вимірювальний електрод використовували скляний марки ЭСЛ-15-11, як електрод порівняння – хлорсрібний марки ЭВЛ-1М4, погрішність вимірів значення рН складала $\pm 0,02$ од. Титрування проводили таким чином: з бюретки з ціною розподілу 0,02 мл додавали розчин NaOH до вихідного розчину CoCl_2 . Для одержання порівнянних результатів і спрощення інтерпретації кривих обсяг NaOH , що додається, перераховували в молярне співвідношення $[\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}]$. Вимір оптичної густини проводився за допомогою фотоколориметра КФК-2-УХЛ 4.2.

Рентгенофазовий аналіз здійснювався на дифрактометрі ДРОН-2.0 із CoK_α -випромінюванням.

III. Результати і обговорення

Результати досвідів при вмісті хлориду кобальту $C_{\text{CoCl}_2} = 0,545$ моль/л, $C_{\text{CoCl}_2} = 0,1195$ моль/л, $C_{\text{CoCl}_2} = 0,066$ моль/л у вихідній суміші, представлені на рисунках 1, 2 і 3.

З отриманих даних випливає, що утворення гідроксиду кобальту проходить через проміжну стадію утворення основної солі. З нахилу кривої осадження кобальту видно, що майже на всьому протязі до відношення $[\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}] = 1,8$ випадає основна сіль складу $\text{Co}(\text{OH})_{1,8}\text{Cl}_{0,2}$.

У межах відносини $[\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}]$ від 1,8 до 2 відбувається практично повне поглинання іонів OH^- з розчинів основною сіллю з утворенням $\text{Co}(\text{OH})_2$. У точці з відношенням $[\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}] = 2$, закінчується утворення $\text{Co}(\text{OH})_2$, і в розчині з'являються вільні OH^- групи. Осад гідроксиду не адсорбує їдкий натрій, що підтверджується нахилом кривої концентрації OH^- на рисунках 1, 2, і 3. Результати дослідження системи $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ потенціометричним методом (табл. 1) підтверджують висновки, що були зроблені на підставі даних, отриманих по методу залишкових концентрацій: при співвідношенні $[\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}] = 1,8$ спостерігається плато, яке відповідає утворенню основної солі, при співвідношенні $[\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}] = 2$ – відбувається повне осадження у вигляді

гідроксиду кобальту $\text{Co}(\text{OH})_2$ (стрибок потенціалу на рис. 4).

Вищесказане підтверджується також ходом зміни концентрації іонів Co^{2+} у розчині в процесі осадження. Якщо до відношення $[\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}] = 1,8$, концентрація іонів Co^{2+} поступово зменшується, то після цього іони кобальту стрибкоподібно зникають. Аналогічні дослідження для вихідних концентрацій хлориду кобальту 0,1195 і 0,066 моль/л (рис. 2. і рис. 3) показали, що чим менш концентрований розчин, тим імовірність випадання середньої солі менше. Причому вона утворюється при концентрації 0,545 моль/л і 0,1195 моль/л при співвідношенні $[\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}] = 1,8$, а для 0,066 моль/л при $[\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}] = 1,9$.

Склад основної солі, таким чином, у першому випадку $\text{Co}(\text{OH})_{1,8}\text{Cl}_{0,2}$ та $\text{Co}(\text{OH})_{3,8}\text{Cl}_{0,05}$ в другому. Потрібно відзначити також, що крива титрування відбиває утворення, як гідроксиду, так і основної солі, особливо в концентрованих розчинах. Як видно з рис. 5, крива електропровідності в системі $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$, складається з трьох частин: I, II, III.

Утворення основної солі $\text{Co}(\text{OH})_{3,8}\text{Cl}_{0,05}$ чітко фіксується (стрибок електропровідності при $n = 1,9$), утворення гідроксиду також супроводжується збільшенням електропровідності за рахунок накопичення вільних іонів OH^- . Вивчення цієї ж

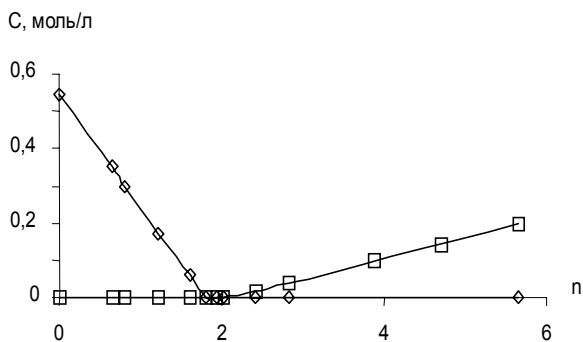

Рис. 1. Залежність концентрацій іонів OH^- , Co^{2+} в системі $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ від молярного співвідношення $n = [\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}]$: 1 – концентрація Co^{2+} , 2 – концентрація OH^- ($C_{\text{CoCl}_2} = 0,545$ моль/л).

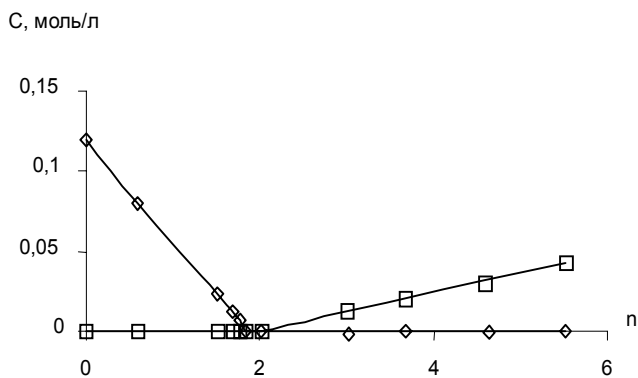

Рис. 2. Залежність концентрацій іонів OH^- , Co^{2+} в системі $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ від молярного співвідношення $n = [\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}]$: 1 – концентрація Co^{2+} , 2 – концентрація OH^- ($C_{\text{CoCl}_2} = 0,1195$ моль/л).

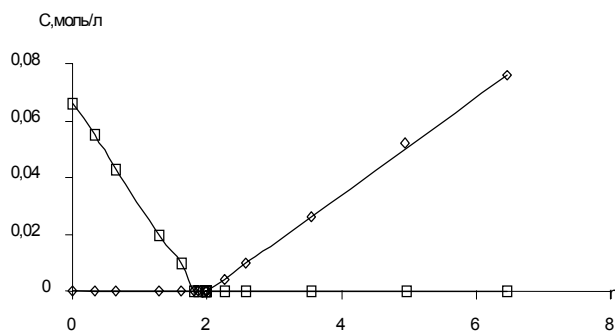

Рис. 3. Залежність концентрацій іонів OH^- , Co^{2+} в системі $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ від молярного співвідношення $n = [\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}]$: 1 – концентрація Co^{2+} , 2 – концентрація OH^- ($C_{\text{CoCl}_2} = 0,066$ моль/л).

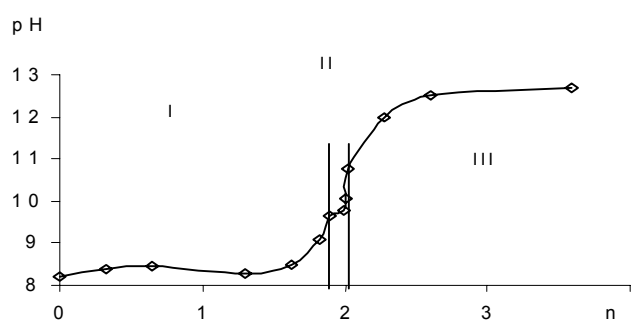

Рис.4. Залежність рН в системі $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ від молярного співвідношення $n = [\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}]$: $C_{\text{CoCl}_2} = 0,545$ моль/л.

Дані дослідження системи $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ ($C_{\text{CoCl}_2} = 0,066$ моль/л)

№ п/п	n	Склад рідкої фази, моль/л		Склад осаду $[\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}]$	pH
		Co^{2+}	OH^-		
1.	0,322	0,0551	0	1,954	8,40
2.	0,645	0,0431	0	1,869	8,45
3.	1,291	0,0208	0	1,869	8,27
4.	1,614	0,0109	0	1,919	8,5
5.	1,807	0,0019	0	1,8242	9,1
6.	1,872	0	0	1,889	9,66
7.	1,969	0	0	1,987	9,8
8.	1,985	0	0	2,003	10,05
9.	2,001	0	0	2,019	10,75
10.	2,259	0	0	2,037	12,00
11.	2,582	0	0,0108	2,000	12,51
12.	3,551	0	0,0262	2,007	12,69
13.	6,456	0	0,0761	1,909	12,91

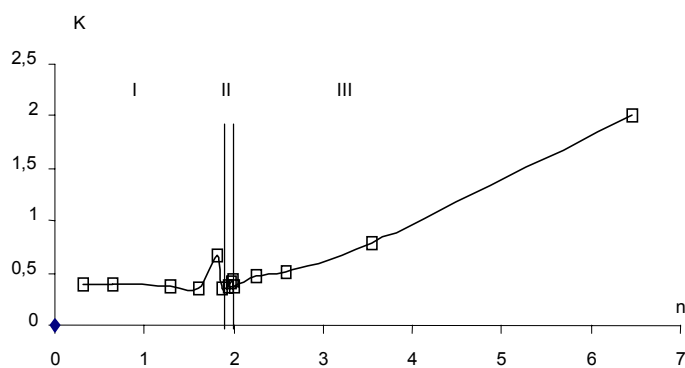

Рис. 5. Залежність електропровідності в системі $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ від молярного співвідношення $n = [\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}]$: $C_{\text{CoCl}_2} = 0,066$ моль/л

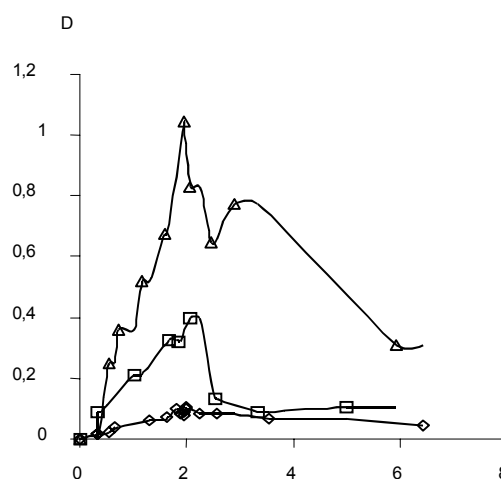

Рис. 6. Залежність оптичної густини в системі $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ від молярного співвідношення $n = [\text{OH}^-/\text{Co}^{2+}]$: 1 – $C_{\text{CoCl}_2} = 0,545$ моль/л, 2 – $C_{\text{CoCl}_2} = 0,1195$ моль/л, 3 – $C_{\text{CoCl}_2} = 0,066$ моль/л

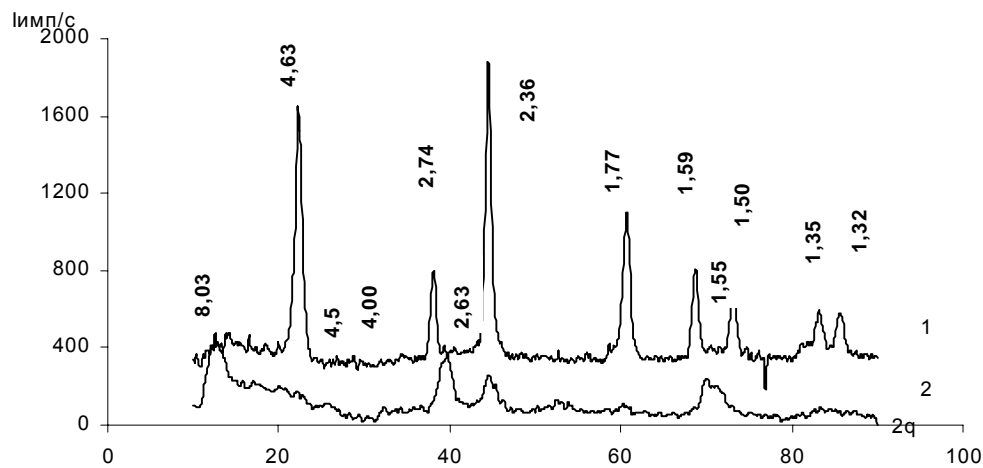

Рис. 7. Рентгенівські дифрактограми осадів, отриманих при pH = 11,8 (1) і pH = 7,85 (2).

системи методом виміру оптичної густини показує, що у всіх трьох дослідах криві екстинкції мають чіткий перегин у точці відповідній утворенню основної солі і гідроксиду. Точка максимуму різкіше виражена в більш концентрованих вихідних розчинах хлориду кобальту (рис. 6).

Таким чином, за допомогою виміру оптичної густини фіксуються обидві стадії реакції – утворення основної солі й утворення гідроксиду кобальту.

Рентгенівські дифрактограми сполук, отриманих із хлориду кобальту при різних значеннях рН, відрізняються, однак мають деякі загальні піки (рис. 7). Ідентифікувати вдалося з'єднання, отримане при рН = 11,8 – CoOON – продукт окиснення Co(OH)_2 , у процесі промивання і сушіння. Друга сполука, очевидно, є сумішшю CoOON з основною сіллю складу $\text{Co(OH)}_{1,8}\text{Cl}_{0,2}$.

IV. Висновки

Таким чином, дослідження системи $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ методами залишкових концентрацій Тананаєва, потенціометрії, виміру оптичної густини показали,

що реакція взаємодії між CoCl_2 і NaOH протікає в дві стадії з утворенням спочатку основної солі і потім гідроксиду

Осад Co(OH)_2 не адсорбує луг з розчину. У розчинах з концентрацією $C_{\text{CoCl}_2} = 0,545$ моль/л і $0,1195$ моль/л – утворюється основна сіль складу $\text{Co(OH)}_{1,8}\text{Cl}_{0,2}$, у більш розведених розчинах (менш $0,1$ моль/л) утворюється основна сіль складу $\text{Co(OH)}_{3,8}\text{Cl}_{0,05}$.

Колодязний О.Т. – кандидат технічних наук, доцент кафедри ТНВ, завідувач Галузевої науково-дослідної лабораторії плазмохімічних процесів (ГНДЛ ПХП);

Фролова Л.А. – молодший науковий співробітник ГНДЛ ПХП;

Макаrenchенко Н.П. – кандидат технічних наук, доцент кафедри ТНР;

Прокопенко О.М. – кандидат хімічних наук, доцент кафедри охорони праці та інженерної екології, НМетАУ.

- [1] Под редакцией Б.Г. Линсена. *Строение и свойства адсорбентов и катализаторов*. Пер. с англ., Мир, М (1973).
- [2] В.А. Дзисько. *Основы методов приготовления катализаторов*. Наука, Новосибирск (1983).
- [3] Б.И. Мельников. *Технология тонкого неорганического синтеза*, Наука і освіта, Дніпропетровськ (2000).
- [4] Пат. 5948 722 США, МПК⁶ B01 d 27/128/ Метод получения катализатора на основе железа / Farcaiv M., Kaufman P.B., Diehl J.R., Kathrein M.; US Department of Energy. –N08/949405; Заявл. 14.10.1997; Оpubл. 07.09.1999; МПК502.229.
- [5] Пат.6184176 США, МПК⁷B01 j 20/00, B 01 J 20/08. Процесс получения сорбентов серы / Phillips Petroleum OO., Khore Guanesh P/ N 09/382502, заявл. 25.08.1999.
- [6] Б.И. Мельников, І.М. Астрелін, Л.А. Фролова, Р.В. Смотряев, О.Т. Колодязний. Дослідження реакції утворення гідроксиду заліза (II) у водних розчинах сульфату // *Наукові вісті НТУУ “КПІ”* (у редакції).
- [7] Э.Н. Береснев. *Метод остаточных концентраций*. Наука, М. (1992).
- [8] В.П. Чальий. *Гидроокиси металлов*. Наукова думка, Киев (1972).

A.T. Kolodyazny, L.A. Frolova, N.P. Makarchenko, E.M. Prokopenko

Research of Alkaline Hydrolysis of Cobaltium Chloride

Ukrainian Chemical Technology University,
8, Gagarina Av., Dnipropetrovsk, 49005, Ukraine,
tel.: (0562) 47-46-70, fax: (0562) 47-33-16, E-mail: ugxtu@dicht.dnepropetrovsk.ua

The system $\text{CoCl}_2\text{-NaOH-H}_2\text{O}$ by methods of residual concentration of Tananaev, potentiometry, measurement of optical density is investigated. It is found out, that the reaction of interaction between CoCl_2 and NaOH proceeds in two stages with formation at first of basic salt and then hydroxide. The deposit Co(OH)_2 does not grasp alkali from a solution. In solutions with concentration 0.545 mol/l and 0.1195 mol/l – the basic salt of structure $\text{Co(OH)}_{1,8}\text{Cl}_{0,2}$, (< 0.1 mol/l) $\text{Co(OH)}_{3,8}\text{Cl}_{0,05}$ are formed.